SYNTACTIC STRUCTURES IN OLD ROMANIAN: EXPRESSION OF TIME AT THE SENTENCE AND THE COMPLEX SENTENCE LEVEL[1]

***Abstract**: Considering the semantic and syntactic category of tense, the present study describes the means the substitution group of the Adverbial of Time (noun, verb, adverb) manifests in the 16th-, 17th- and 18th-centuries texts. It also approaches the category of connectors, pointing out the complexity of temporal values at the complex sentence level.*

***Keywords**: Adverbial of Time, Adverbial Clause of Time, deixis of time.*

1. The Adverbial of Time is characterized, like any other adverbial generated by a binary relation, by a correlative structure: *atunci… cînd* "*then…when"*. The former term of this structure dominates the substitution group of this adverbial at the sentence level; the latter is prototypical of the connector's category.

The situation, like all the types of language structures specific to the Adverbial of Time, can be pointed out beginning with the 16th century: *Când va veni fiiul omenescu întru slava sa…atunce cu sufletul şi cu trupul sănătoş sta-vor înaintea lu Hristos* (*Crest*: 77); *Tot omul mainte vin bun pun şi cându se îmbată, atunce se veseleaşte* (*Crest*: 81).

The adverbials which activate binary relations (for example, the cumulative, the exception, the opposition and the reference occur in derived, ternary structures) have two characteristic features: the optional occurrence in a sentence and the possibility of being replaced by an adverb.

Still, there are adverbs which, due to their meaning, take the obligatory complement represented by an adverbial (**Monumentul datează "The monument dates"; *Ioana locuieşte "Jane lives"; *Albumul valorează*. *"The album is worth"*).

In the structure of the adverbial there occur two dominant semantic features: an existential one, referring to the agent and a motivational one, referring to the action. The existential dominant coordinate is represented by space and time (everything that exists in space and time): the motivational one is represented by the reason and the goal (any action has a cause which determines it and a goal which it aims for). The dominant character of these meanings is demonstrated by the fact that, when they are related to link verbs, they make their meaning concrete and change them into full/lexical verbs (*El este inginer – El este în grădină; şi dacă ramuri bat în geam, / E ca în minte să te am*).

2. The semantic structure of the Adverbial of Time involves more values than it results from establishing some correspondences between the verbal aspect and the adverbial semantic field. The latter one consists of: anteriority, simultaneity, posteriority. Further, simultaneity presupposes a moment, a time (period) and repetition.

These values have two projections during the communication process: a deictic projection with a precise direction of the meaning (*M-am plimbat în aceste zile prin Bucureşti. "I have walked in Bucharest these days"*); a non-deictic projection ranging up to vague and approximation (*M-am plimbat zile întregi prin Bucureşti. "I have been walking in Bucharest day after day."*)

3. The structures of the Adverbial of Time are represented by a substitution group dominated by the adverb at the sentence level.

[1] Ştefan Găitănaru, University of Piteşti, stefan.gaitanaru@upit.ro.

BDD-A5880 © 2011 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:49 UTC)

The pattern of the examples also includes noun (genitive + preposition, accusative ± preposition); adjective + preposition; non-finite forms of the verb.

3.1. The anteriority relation covers almost the whole example pattern in Old Romanian.

3.1.1. Adverb: *Acestea ainte mearseră; Tinse cuvântu pânră la miadzănoapte* (*CV*: 243); *Ainte pomeni-voiu* (*Crest*: 59)*; care nu au fost zis de înger mai înainte* (*IO*: 121); *Ainte de aceastea dzi* (*CV*: 263).

3.1.2. Noun in the genitive or in the accusative: *Nu iaste viteaz la începutul strădaniei* (*IO*: 101)*; Rugându-l pe elu de multă vreme* (*CV*: 230); *pânră la moarte* (*CV*: 255); *Iaste întru noi până la ziua de astăzi* (*Crest*: 64).

3.1.3. Verb in the infinitive mood: *Au arătat credinciosului împărat mai înainte de a se îmbrăca* (*IO*: 116); *Până a nu să zemisli el în pântece* (*IO*: 216).

3.2. The simultaneity can be momentary, durative or repeated, the three values being expressed by the same parts of speech.

3.2.1. Adverb: *Demâreaţa vrea se iasă* (*CV*: 243); *Atunce grei slugilor sei* (*Crest*: 55); *Iaste acmu ceasul* (*Crest*: 62); *Cum şi voi toţi seţi astădzi* (*CV*: 62); *În trei ani, noaptea şi dzua* (*CV*: 250); *Să nu mănânce luni, miercurea şi vinerea* (*Crest*: 76)*; Ucenicii lui noaptea veniră* (*Crest*: 78); *De trei ori să se închine grăind* (*Crest*: 99); *şi adesu tremitea* (*CV*: 292); *De multe ori muncindu ei* (*CV*: 304).

3.2.2. Noun in the accusative with a preposition: *Mărturisescu voao în dzua de astădzi* (*CV*: 249); *într-aceea dzi* (*Crest*: 51); *Întru ura de sâmbete adurară-se* (*CV*: 243); *Cu voi sânt toate zilele, până la sfârşitul veacului* (*Crest*: 79); *Prespe totul anul fuiu lucrându* (*CV*: 246); *şi prespre toate zilele judeca* (*Crest*: 84); *Luară Pavelu pespre noapte* (*CV*: 283).

Noun in the accusative without a preposition*: Prebândi un anu întru Asiia* (*CV*: 235); *lăcuindu noi dzile multe* (*CV*: 254); *Să nu cânţi liturghe 7 zile* (*Crest*: 76); *încă lăcui dzile pânră la voie* (*CV*: 230).

3.2.3. Verb or verbal phrase in the gerund mood: *Aducându-mi aminte de râvna cea mare şi de dragostea cea multă… foarte mă minunez şi laud* (*IO*: 133) *şi audzând norod, mirară-se* (*Crest*: 55); *şi care nu miluieşte având el, nici Dumnezeu va face milă de el* (*Crest*: 92); *Că văzând urgia lui Dumnezeu că era foarte mare… iar n-au vrut pentru dragostea oilor să fugă* (*IO*: 133); *Cu acea mulţime de oameni călcând, prădând, arzând şi supuind ţărâle… viind şi în Panonia… şi tăbărând lângă ţărmurile apei Titii au stătut* (*ITR*: 117).

3.3. The posteriority can also be expressed by adverb, by noun in the accusative with a preposition and by a gerundial form of the verb: *Ce va fi lor apoi* (*Crest*: 61); *După aceea să zici* (*Crest*: 66); *Aceasta fu după doi ani* (*CV*: 232); *după dzâlele acealea* (*CV*: 256); *după dzile neşchite* (*CV*: 291); *Până la moarte să se căiască* (*Crest*: 72); *şi multe zile trecând, tot aceaea scotind şi sfătuind, nimic de vrăjmaş alta nu gândia ; acestea deci înţelegând şi văzând Macrin… şi cunoscând lucrurile acelora…au dat ştire numaidecât la împărăţie* (*ITR*: 199)

4. The opposition deictic – non-deictic is manifest with the adverb and with the noun at the level of the syntactic functions (the grammatical morphemes of the absolute verbal tenses do not fulfill syntactic functions, while the relative ones do).

4.1. Among other adverbs, the demonstrative adverbs are often deictic; however, the contextual constraints are definitory: *Ce acmu iaste* (*CV*: 258); *Acmu li se dă după lucrul loru* (*CS*: 258); *cum zicem acum tătarâlor* (*ITR*: 198). *În textele religioase, foarte frecvent, se manifestă tendinţa de extindere a deicticului, în contexte*

BDD-A5880 © 2011 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:49 UTC)

ce vizează permanentizarea lui: şi acmu şi pururi în veciia veacului adevăr! (*CS*: 260); *slugile amuşi cu domnii împreună stau* (*CS*: 260).

The non-deictic contexts are also very frequent: *varecând vom vedea* (*Crest*: 54); *oarecând şi ţie nepotreabnic* (*Crest*: 87); *Să nu cândva dzâcă limbile* (*Crest*: 52); *Văzui Domnul naintea mea pururea* (*Crest*: 64); *mai mainte de botez feciori necuraţi* (*VO*: 130); *Că dzua şi noaptea împăsone pre menre mânra ta* (*PH*: 112).

With the noun, the temporal deixis is expressed by nouns modified by demonstrative pronominal adjectives which have a deictic force by themselves: *pârâ la dzua aceasta, stându, mărturisescu* (*CV*: 307); *în cea de apoi* (*ITR*: 117); *Blăstemată fie vreamea ceea ce noi întru ea ne-am împreunat* (*CS*: 201).

The majority consists of elements without deictic value: *Acela veni la el cătră seară (PO*: 32/22); *De mulţi ani fiind tu giudeţ derept* (Avram, 2007: 153); *Lângă bătrâneţe şi pe patul de moarte* (Avram, 2007: 154); *mai dinainte vreamea* (*ITR*: 117); *şi după vremi să pedepsească pre oi* (*IO*: 137)*; au fost zis de înger mai înainte* (*IO*: 126); *datu-i-ai lungi zile în veac de veac* (*Crest*: 95); *Chiiamă-mă în zi de grija ta* (*Crest*: 97); *Vă rugaţi în toate ceasurile* (*CS*: 201); *rrugându-l elu de multă vreame se fie cu el* (*CV*: 160); *dzi den dzi* (*PH*: 53); *blagoslovescu Domnul în toată vreamea* (*PH*: 114); *În dzi rea mântui-l-va Domnul* (*PH*: 121); *Divanul gospod să se facă de trei ori pe săptămână, adică lunea, miercurea şi sâmbăta* (Frâncu, 2009: 360).

5. At the complex sentence level, the same temporal relations as at the sentence level are expressed by the Adverbial Clause of Time: anteriority, simultaneity (moment, time, period, repetition) and posteriority; they are not different from the relations expressed by the absolute tenses (present = simultaneity; past tense = anteriority; the future tense I = posteriority).

This is the reason why the connectors (conjunctions, conjunctional phrases, relative pronominal adjectives) have a weak deictic value. The next degree of the force that marks the mentioned relation is formed by the specialized connectors, which always project the semantic value, the communicative focus, on a certain relation, as they represent specific connectors. These are assigned to each value of the absolute tenses: *până să, înainte să* (anteriority); *cât timp* (simultaneity); *după ce, îndată ce, imediat ce* (posteriority).

All these aspects are largely represented in Old Romanian.

Thus, the relation of anteriority presents the greatest number of connectors: *până, până să, până când, ainte până când…: şi să bătură foarte tare până sfârşiră lemnele şi petrilie* (*Alex*: 129); *Bucură-te, suflete, că eu mă bucur de tine că ai făcut voia lu Dumnedzeu până ai vis pre pământu!* (*CS*: 247); *Iar fata acolo o ţine până să mărită* (*Alex*: 146); *Luminreadză în dzilele lui dereptatea şi multul pacelor preveaşte pânră se va loa lunra* (*PH*: 148); *Slăbeaşte-mi, se poposescu, mainte de ce nu med ucu şi mai multu nu voiu fi* (*PH*: 120); *şi noi ainte pânră cându nu se voru apropia de elu gata semu a-l ucide elu* (*CV*: 278-279); *se giurară sinre nece se mărânce, nece se bea pânră cându nu vor ucide Pavelu* (*CV*: 277-278); *Au împărăţit tot aşa monarhi până când la elini au venit Alexandru cel Mare* (*ITR*: 185); *carii vă aduceţi aminte de Dumnezeu nu tacereţ şi nu fiţ muţ până când va pune lauda Ierusalimului pre pământ* (*IO*: 111); *Mainte că aţi putea mine întreba aşa spunem* (*Crest*: 92); *Slăbeaşte-mă să răpaus ainte până nu mă duc* (*Crest*: 96).

With respect to simultaneity, the momentary reference (the moment) and the time span are the most frequent: *Iar cându vor bucina arhanghelii spre patru cornure a pământului, de trei ori cu frică şi bură mare, pământul se va cutremura* (*CS*: 263); *Când va muri, peri-va numele lui* (*PH*: 121); *Cându ucide ei, atunce cere elu şi*

BDD-A5880 © 2011 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:49 UTC)

întoarce-se şi mâneca către Zeul (*Crest*: 105); *Cându-l aduc cumetrii pruncul, zică popa* (*Crest*: 88). *Trebuiaşte şi noi, când vom întra în sfânta beserică să ne curăţim întâi de păcatele noastre* (*IO*: 46); *Pentru aceasta când să va întâmpla vreo minune ca aceasta şi să va căi unul ca acesta, învechit în păcat, când să va întâmpla să se înviiaze un mort ca acesta… mare bucurie să face în ceriu şi pre pământ* (*IO*: 145-146).

Expressing the period also occurs frequently: *Împărate, dacă nu ne sosi noua câtu ne bătum cu împărăţiele lumiei şi am perit destui* (*Alex*: 130); *Ce câtu s-au bătutu oştile, bătutu-s-au, iar acum… ieşi să ne lovim* (*Alex*: 173); *Din fire iaste unii muieri fecioară să fie fecioară numai în câtă vreme nu va peri fecioria* (*IO*: 131); *În ce zi va mânca, cu moarte va muri* (*IO*: 34).

The relation of posteriority is rather often: *şi îndată ce s-au atins trupul mortului de oasele proroculuі, au înviiat şi au venit iar în viaţă* (*IO*: 213); *numaicât au răsuflat oareceş şi soţii de ajutor şi-au găsit* (*ITR*: 122); *şi după ce le deşchide Dumnedzeu, toate le ştiu cu duhul svânt* (*VO*: 224); *însă dupre ce s-au luat cetatea .. s-au aflat, zic, cinci sute de mii de ovrei* (*ITR*: 123).

In Old Romanian, besides the conjunction *cum* "*as soon as*", which has a specialized temporal value expressing imminence and which also occurs in contemporary Romanian, other conjunctions (*de, deca, deaca, unde*) occur, although they are less frequent and the norm of standard language has not validated them: *Cum au auzit Ahaav cuvintele aceştia îş rumpse haina lui şi încinse sac peste trupul lui şi puse cenuşă pre capul lui* (*IO*: 215-216); *Cum găsiia câtă puţină vreame, atunce numaidecât împotriva lui să scula* (*ITR*: 122); *De trecură oarecare dzile, Agripa împăratu şi Verrnichie deştinseră-se întru Chiesariia* (*CV*: 296); *şi încă unde zbiera, elu să auzie glasul ei 5 zile cale (Alex:* 130)*; şi deca fumu noi întru Ierusalim, cu iuboste făgăduiră noi fraţii* (*CV*: 256-257); *Iar la dzua de giudeţu, deca va giudeca păcătoşii şi-i va arunca în iadu şi va pune un munte de peatră pre gura iadului* (*CS*: 271); *şi deca auzi acel împărat, el mânie-să spre ea* (*CS*: 282); *Laslău Craiu, daca au luat acel ajutoriu… au lipsit la Ţara Ungurească; Acestea, deaca s-au osebit de Ardeal … s-au descălecat şi s-au luptat cu vrăjmaşii lor* (*ITR*: 123).

6. Conclusions

As the Adverbial of Time expresses one of the major semantic values of the existence, it developed complex patterns of manifestation in both Old Romanian and contemporary Romanian. At the complex sentence level, some of them have not had the force to become established in the contemporary standard Romanian language: the temporal values of the conjunctions *de, daca (deca, deaca), unde.* Thus, the assertion that in Old Romanian the diversity was greater than in contemporary Romanian with respect to the connectors may represent one of the conclusions of the present paper.

Bibliography

Avram, Mioara (ed.), *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea - al XVIII-lea*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007

Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521 – 1780)*, Iaşi, Casa Editorială *Demiurg*, 2009

Guţu Romalo, Valeria (ed.), *Gramatica limbii române, II, Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008

Pană Dindelegan, Gabriela, (ed.) *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Sources

Alex-Alexandria, (ed. Fl. Zgraon), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006

BDD-A5880 © 2011 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:49 UTC)

Crest – Crestomația limbii române vechi, I (1521 – 1639), Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994
CS- Codicele sturzan (ed. Gh. Chivu), Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993
CV – Codicele voronețean (ed. M. Costinescu) Bucureşti, Editura Minerva, 1981
IO – Ivireanu, Antim, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972
ITR – Istoria Țărâi Româneşti (ed. O.Dragomir) Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006
PH – Psaltirea Hurmuzachi, I, (ed. I. Gheție şi M. Teodorescu), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005
PO – Palia de la Orăştie (ed. V. Pamfil), Bucureşti, 1968
VC – Varlaam, *Opere, Cazania* (ed. M. Neagu), Chişinău, Hyperion, 1991
VO - Varlaam, *Opere, Răspunsul împotriva Catihismului Calvinesc* (ed. M. Teodorescu), Bucureşti, Editura Minerva, 1984.

BDD-A5880 © 2011 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:49 UTC)